

داستان‌های P4C طوری طراحی می‌شود که بتواند در حلقه گفت‌وگوهای فلسفی، به عنوان ابزاری برای تفکر خلاقانه و کشف دیدگاه‌های کودکان و نوجوانان مورد استفاده قرار بگیرد. هدف نویسندگان این گفت‌وگوها ایجاد زمینه‌ای برای گفت‌وگو و شنود و طرح مسئله است تا از این طریق مخاطب کودک و نوجوان خود را به سمت تجزیه و تحلیل مسئله، دفاع از رأی خود به شیوه‌ای مستقل و در نهایت، کشف راه‌حل سوق دهد. مهم‌ترین عنصر در این فرایند، خود خود گفت‌وگو و شنود و جریان بحث است. به این معنا که هیچ پاسخ آماده و شسته رفته‌ای از قبل مشخص نشده است. در این قبیل داستان‌ها مفاهیمی گنج‌نایده شده است که رنگ و بوی فلسفی دارد؛ اما اجازه بدهید قبل از آن که هر تصویری راجع به معنای فلسفی وارد ذهن شما بشود، بگویم که فلسفه و فلسفی در این‌جا فقط به معنای فراتر رفتن از سطح ظاهر پدیده‌ها و موضوع‌ها است. فلسفه به معنای رویکرد است، روشی برای فهم عمیق‌تر مسائل که کاملاً وامدار روش سقراطی است. وقتی می‌گوییم مفاهیم با رنگ و بوی فلسفی؛ یعنی مفاهیمی که به مخاطب اجازه می‌دهد به کند و کاو بپردازد، مسئله را واکاو کند، جوانب آن را بسنجد و بکوشد آن را از زوایای متفاوت بنگرد. نگاه از زوایای متفاوت به یک موضوع به آن وضوح می‌بخشد و این امکان‌پذیر نمی‌شود، مگر با گفت‌وگو. جریان گفت‌وگو با طرح مسئله آغاز می‌شود و با پرسش و پاسخ‌های مکرر راه خود را به سوی هدف نویسندگان که ایجاد زمینه‌ای است برای تحلیل و دلیل آمدی باز می‌کند. پیش‌فرض این روش این است که تفکر در جریان گفت‌وگو اتفاق می‌افتد و در مسیر این جریان است که پاسخ به دست می‌آید. به همین جهت است که گاه در جریان گفت‌وگو می‌بینیم افراد اعتراف می‌کنند که خودشان هم نمی‌دانستند، پایان کار به کجا ختم می‌شود و چه پاسخی به دست می‌آید؛ طرح سؤال است که تعیین کننده است.

لیزا، داستان لیزا و دوستانش است که در یازده فصل و بیست و شش قسمت نوشته شده است. محور اصلی موضوعات کتاب، کند و کاوهای اخلاقی (Ethic enquiry) است، مسائل طرح شده در کتاب شاید شبیه مسائلی باشد که برخی از ما در دوره بلوغ فکری، با آن‌ها مواجه شده یا دست و پنجه نرم کرده باشیم، اما نکته مهم، نگاه نویسندگان به موضوع است و این که معلم در حلقه گفت‌وگوهای فلسفی، چه نوع استفاده‌ای از آن در طرح بحث‌های دیگر می‌کند. شخصیت‌های داستان - لیزا و دوستانش - می‌کوشند از مسائل پیرامونشان سردرآوردند و مستقل بیاندیشند. مثلاً در فصل اول کتاب، این مسئله برای بچه‌ها ایجاد شده است که آیا می‌توانیم حیوانات را نه به خاطر نیاز، بلکه از سرِ تفریح بکشیم؟ آیا حیوانات حقی دارند؟ چه مجوزی برای شکار آن‌ها داریم؟ یکی می‌گوید: اگر تعدادشان زیاد باشد، می‌توانیم هر قدر خواستیم شکارشان کنیم. دیگری می‌گوید: ملاک «زیاد بودن» چیست؟ آیا با ملاک زیاد بودن، می‌توان هر جاندار را بی‌جان کرد؟ آیا این معیار در مورد انسان‌ها هم صادق است؟ حال، اگر تصمیم بگیریم حیوانات را شکار نکنیم، جایگزین غذایی ما چیست؟ و...

یا در جای دیگری یکی از بچه‌ها از پدرش می‌پرسد که «سؤال چیست؟» پدر به سؤال او که از ماهیت سؤال می‌پرسد، با سؤال دیگری پاسخ می‌دهد، می‌پرسد: «وقتی سؤال می‌پرسی، چه حالی داری؟» او می‌گوید: «حالت سردرگمی» پدر دوباره می‌پرسد: «و وقتی پشت میز می‌نشینم؟» او می‌گوید: «گرسنگی». وجود به این کشف ذهنی می‌رسد که پس وقتی سؤالی می‌پرسیم، مسئله‌ای دارم و پدرش یا مثالی رابطه مسئله با سؤال را مثل کوه یخ و نوک آن که از آب بیرون زده است، می‌داند. گاه بچه‌ها از تفاوت‌های ظریفی که میان مفاهیم وجود دارد، می‌پرسند یا از معناهای متفاوت یک لفظ؛ مثلاً در جایی بچه‌ها از معنای «خوب» در کاربردهای مختلف می‌پرسند و این که این لفظ در ترکیب «غذای خوب»، «رفتار خوب»، «چشم خوب» و... آیا به یک معناست یا نه؟ آیا ملاک‌ها یکی است؟ و...

این موضوع‌ها و موضوع‌های دیگری از این قبیل که: معنای «درست» چیست؟ عدالت و انصاف، چه ارتباطی با «درست بودن» کارها دارد؟ چرا بزرگترها به حقوق فردی کوچکترها توجه ندارند؟ این که در انجام کارها باید به پیامد کار توجه کنیم یا خود عمل و... مطالبی‌اند که گرچه به چشم خواننده مانوس با فلسفه به‌ویژه فلسفه اخلاق آشنا است، اما چون در قالب داستان بیان شده است، او را از بی‌گیری ماجرا منصرف نمی‌کند و به همین دلیل، کسالت‌بار و تکراری به نظر نمی‌رسد.

لیزا که یکی از بلندترین داستان‌های P4C است به وسیله متیو لیپمن (Matthew Lipman) (مؤسس برنامه P4C در دانشگاه ایلاتی مونتکلیر در نیوجرسی آمریکا) و آن مارگریت شارپ (Ann-Margaret. Sharp) ارائه شده است و تاریخ نگارش آن به دهه پایانی قرن بیستم مربوط می‌شود. این کتاب در گروه «فیک» در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ترجمه شده است و پس از طی مراحل ویرایش و بازنگری آماده عرضه به علاقمندان است.

اثر: متیو لیپمن
مترجم: حمیده بحرینی

لیزا

second edition 1983 by
Matthew Lipman
Lisa is a portion of Philosophy for children curriculum developed by the Institute for the advancement of philosophy for children at Montclair state college Upper Montclair N.J

